

POWIAT
DZIERŻONIOWSKI

DZIEDZICZENIE

кто? как? kiedy?

Opracowanie:

Stan prawny: 30 czerwca 2023 r.

Czym jest prawo spadkowe?

Prawo spadkowe to jedna z gałęzi prawa cywilnego, która reguluje skutki prawne śmierci osoby fizycznej, tj. przejście praw i obowiązków majątkowych zmarłego na inne podmioty, które określane są spadkobiercami. Uregulowania związane z prawem spadkowym zostały zawarte w Księdze czwartej Kodeksu cywilnego (Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1610)).

Prawo spadkowe posługuje się określeniami, które są charakterystyczne i właściwe dla tej gałęzi prawa cywilnego. Znajomość tych pojęć pozwoli lepiej zrozumieć specyfikę dziedziczenia i przybliży do przepisów, które tę instytucję regulują. Poniżej przedstawione zostały najważniejsze pojęcia, którymi posługuje się prawo spadkowe:

1. **Spadkodawca** - jest to osoba fizyczna, po śmierci której należący do niej majątek przechodzi na inne podmioty, nazywane spadkobiercami. Spadkodawcą może być wyłącznie osoba fizyczna, tj. człowiek,
2. **Spadkobierca** - jest to podmiot, na który przechodzi ogół praw i obowiązków majątkowych zmarłego spadkodawcy. W odróżnieniu od spadkodawcy, spadkobiercą może być zarówno osoba fizyczna, jak i osoba prawna, a także jednostka organizacyjna, której ustawa przyznaje zdolność prawną, a tym samym zdolność do dziedziczenia. Co ciekawe, spadkobiercą może być również nasciturus (dziecko poczęte, a jeszcze nie urodzone), pod warunkiem, że urodzi się żywe,
3. **Spadek** - ogół praw i obowiązków przechodzących ze spadkodawcy na spadkobiercę lub też kilku współspadkobierców,
4. **Dziedziczenie** - przejście wskutek zdarzenia prawnego (śmierci osoby fizycznej) ogółu praw i obowiązków ze spadkodawcy na spadkobiercę bądź kilku spadkobierców. Nabycie spadku przez spadkobiercę bądź kilku współspadkobierców następuje z chwilą otwarcia spadku, a więc z chwilą śmierci spadkodawcy. Jest to bardzo ważna informacja, bowiem nie każdy wie o tym, że doszło do dziedziczenia i stał się spadkobiercą w chwili śmierci np. członka rodziny.

Dziedziczenie - zagadnienia, z którymi warto się zapoznać.

1. Zdolność dziedziczenia.

Aby móc stać się spadkobiercą należy posiadać zdolność do dziedziczenia. Istotne jest wskazanie art. 927 § 1 Kodeksu cywilnego, który stanowi, iż „nie może być spadkobiercą osoba fizyczna, która nie żyje w chwili otwarcia spadku, ani osoba prawna, która w tym czasie nie istnieje”. Przesłanką konieczną dziedziczenia jest zatem istnienie spadkobiercy w chwili śmierci spadkodawcy, czyli w chwili otwarcia spadku.

Podmioty posiadające zdolność dziedziczenia:

- osoba fizyczna, która żyje w chwili otwarcia spadku,
- dziecko poczęte (nasciturus) - zdolność ta została uregulowana w art. 927 § 2 Kodeksu cywilnego, dziecko poczęte posiada zdolność warunkową, co oznacza, że może dziedziczyć jeżeli urodzi się żywe,
- osoba prawna, która istnieje w chwili otwarcia spadku (ale tylko w drodze testamentu, bowiem Kodeks cywilny nie przewiduje dziedziczenia ustawowego co do osoby prawnej - z urzędu dziedziczą tylko gmina bądź Skarb Państwa).

Ustawodawca wprowadził możliwość dziedziczenia dla przyszłych osób prawnych w art. 927 § 3 Kodeksu cywilnego: „Fundacja ustanowiona w testamencie przez spadkodawcę może być spadkobiercą, jeżeli zostanie wpisana do rejestru w ciągu dwóch lat od ogłoszenia testamentu.” Zdolność dziedziczenia zależy zatem od spełnienia warunku wpisania fundacji do rejestru. Upływ terminu dwóch lat spowoduje, że fundacja mimo powstania utraci możliwość dziedziczenia.

2. Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

Spadkobierca nabywa spadek z momentem śmierci spadkodawcy, z mocy prawa (art. 925 Kodeksu cywilnego). Śmierć spadkodawcy jest równoznaczna z chwilą otwarcia spadku. Co ważne, nabycie praw i obowiązków majątkowych zmarłego nie jest uzależnione od złożenia oświadczenia o konkretnej treści, jednakże nabycie to nie ma charakteru ostatecznego. Spadkobierca ma kilka możliwości - w ciągu sześciu miesięcy od chwili, gdy dowiedział się o tytule swojego powołania może złożyć odpowiednie oświadczenie i zdecydować:

- o przyjęciu spadku wprost (bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe), art. 1031 § 1 Kodeksu cywilnego mówi, iż w razie prostego przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe bez ograniczenia,
- o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza (odpowiedzialność do wysokości aktywów stanowiących majątek zmarłego) - z treści art. 1031 § 2 Kodeksu cywilnego wynika, iż w razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku. Powyższe ograniczenie odpowiedzialności odpada, jeżeli spadkobierca podstępnie pominął w wykazie inwentarza lub podstępnie nie podał do spisu inwentarza przedmiotów należących do spadku lub przedmiotów zapisów windykacyjnych albo podstępnie uwzględnił w wykazie inwentarza lub podstępnie podał do spisu inwentarza nieistniejące długi,
- o odrzuceniu spadku - odrzucając spadek spadkobierca traktowany jest w świetle prawa tak jakby nie dożył otwarcia spadku.

Oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku składa się przed sądem lub przed notariuszem. Można je złożyć ustnie lub na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym. Pełnomocnictwo do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku powinno być pisemne z podpisem urzędowo poświadczonym (art. 1018 § 3 Kodeksu cywilnego).

W sytuacji, gdy ustawowy termin sześciu miesięcy upłynął, a spadkobierca nie złożył w tym terminie oświadczenia określonego w art. 1015 § 1 Kodeksu cywilnego, jest on traktowany tak jakby przyjął spadek, jednakże od 2015 r. spadkobierca, który w terminie nie złożył oświadczenia przyjmuje spadek z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 § 2 Kodeksu cywilnego).

3. Niegodność dziedziczenia.

Polskie prawo cywilne przewiduje instytucję niegodności dziedziczenia, która została uregulowana w art. 928 § 1 Kodeksu cywilnego. Artykuł ten stanowi, że spadkobierca może być uznany przez sąd za niegodnego, jeżeli:

- 1) dopuścić się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy,
- 2) podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia lub odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności,
- 3) umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy, podrobił lub przerobił jego testament albo świadomie skorzystał z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego.

§ 2. Spadkobierca niegodny zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku.

- Osoby uprawnione do wystąpienia z powództwem o uznanie potencjalnego spadkobiercy za niegodnego zostały określone w art. 929 zd. 1 Kodeksu cywilnego. Zgodnie ze wskazanym artykułem z żądaniem uznania spadkobiercy za niegodnego może wystąpić każdy, kto ma w tym interes prawny.
- Z żądaniem uznania za niegodnego może wystąpić każdy, kto ma w tym interes prawny, w ciągu roku od dnia, w którym dowiedział o przyczynie niegodności, nie później jednak niż przed upływem trzech lat od otwarcia spadku (art. 929 zd. 2 Kodeksu cywilnego).

4. Zrzeczenie się dziedziczenia.

Jak wspomniano wcześniej, na gruncie prawa polskiego brak jest unormowań dopuszczających zawieranie umów o spadek po osobie żyjącej (art. 1047 Kodeksu cywilnego). Istnieje wyjątek od tej zasady, który stanowi umowa o zrzeczenie się dziedziczenia. Jest to umowa zawierana między żyjącym spadkodawcą a spadkobiercą ustawowym. Art. 1048 Kodeksu cywilnego wprowadza zastrzeżenie co do formy takiej umowy, bowiem musi ona być zawarta w formie aktu notarialnego. Konieczna jest więc tutaj rola notariusza. Skutkiem podpisania takiej umowy jest wyłączenie zrzekającego się (spadkobiercy ustawowego) oraz jeżeli nie umówiono się inaczej - jego zstępnych, od dziedziczenia. Osoby te traktuje się, tak jakby nie dożyli otwarcia spadku. Można w umowie postanowić, że zrzeczenie się nie obejmuje zstępnych, a jedynie zrzekającego się. Zrzekający traci również prawo do zachowku.

Osoba, która zrzekła się dziedziczenia może dziedziczyć na podstawie testamentu. Skutki zrzeczenia się dziedziczenia mogą zostać unieważnione w drodze umownego uchylecia.

5. Wydziedziczenie (pozbawienie prawa do zachowku).

Wydziedziczenie potocznie rozumiane jest jako pozbawienie spadkobiercy ustawowego prawa do udziału w spadku po zmarłym. Polski Kodeks cywilny posługuje się jednak terminem wydziedziczenia w odniesieniu do pozbawienia spadkobiercy ustawowego prawa do zachowku. Instytucję tę reguluje art. 1008 Kodeksu cywilnego, który stanowi iż, spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku:

- 1) wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego,
- 2) dopuścić się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrzy czci,
- 3) uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

✓ Wydziedziczenie będzie skuteczne tylko i wyłącznie, gdy zostanie wyrażone w testamencie.✓ Przyczyna wydziedziczenia musi być określona w treści testamentu (art. 1009 Kodeksu cywilnego).✓ Wydziedziczenie jest bezskuteczne, jeżeli spadkodawca przebaczył spadkobiercy ustawowemu (art. 1010 § 1 Kodeksu cywilnego).

Dziedziczenie – ustawowe czy testamentowe?

Podstawowym zagadnieniem prawa spadkowego jest dziedziczenie, inaczej nazywane spadkobranie, które reguluje wszelkie kwestie przejścia spadku na spadkobierców. Na gruncie polskiego prawa cywilnego wyróżnić możemy dwa rodzaje dziedziczenia: **ustawowe** oraz **testamentowe**.

Dziedziczenie ustawowe jest dziedziczeniem na podstawie przepisów Księgi czwartej Kodeksu cywilnego, mające miejsce wówczas, gdy osoba zmarła nie pozostawiła ważnego testamentu lub też, gdy osoby powołane w testamencie nie chcą lub nie mogą być spadkobiercami.

W przypadku dziedziczenia ustawowego **krąg spadkobierców** wyznaczany jest przez związki rodzinne, wynikające z więzów krwi, małżeństwa czy przysposobienia. Aktualnie Kodeks cywilny przewiduje porządek dziedziczenia, a spadkobiercy zostali podzieleni na **sześć grup dochodzących kolejno do dziedziczenia**. Spadkobiercy należący do dalszej grupy dochodzą do dziedziczenia dopiero, gdy nie ma spadkobierców należących do grupy bliższej lub też żaden z nich nie chce odziedziczyć spadku. Kolejność dziedziczenia została przedstawiona poniżej:

1. **pierwszeństwo dziedziczenia mają zawsze małżonek (jeżeli pozostawał w chwili otwarcia spadku w związku małżeńskim ze spadkodawcą) oraz dziecko spadkodawcy** - jeżeli dziecko nie dożyło otwarcia spadku, w jego miejsce wchodzi zstępni dziecka,
2. **w drugiej grupie** dziedziczenia znajduje się małżonek spadkodawcy, a także jego rodzice - w przypadku, gdy spadkodawca nie pozostawał w związku małżeńskim to rodzice dziedziczą spadek w całości,
3. **w trzeciej grupie** wyróżniamy małżonka spadkodawcy i jego rodzeństwo, a także zstępnych rodzeństwa,
4. **do czwartej grupy** zaliczamy dziadków spadkodawcy i zstępnych dziadków;
5. **w piątej grupie** ustawodawca wyróżnił dzieci małżonka spadkodawcy (pasierbów), ale warunkiem dziedziczenia jest bycie sierotą zupełną, tzn. sytuacja, w której żaden z rodziców pasierba nie żyje w chwili otwarcia spadku,
6. w sytuacji, gdy żadna z osób wymienionych wyżej nie może, bądź nie chce być spadkobiercą, do dziedziczenia ustawowego dochodzi gmina ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy lub gdy ostatniego miejsca zamieszkania nie da się ustalić w Polsce albo spadkodawca mieszkał poza granicami kraju - Skarb Państwa. Żaden z tych podmiotów nie może odrzucić spadku po spadkodawcy.

Dziecko odziedziczy po swoich rodzicach (wstępnych), **niezależnie od tego czy pochodzi ze związku małżeńskiego, czy ze związku nieformalnego**.

W przypadku, gdy do dziedziczenia dochodzą małżonek i dzieci spadkodawcy, dziedziczą oni w częściach równych, jednak wdowiec bądź wdowa **nie mogą otrzymać mniej niż jedną czwartą udziału spadkowego**.

PRZYKŁAD: Gdy zmarły spadkodawca pozostawił żonę oraz trójkę dzieci każda z tych osób otrzyma 1/4 udziału spadkowego. Jednakże w przypadku, gdy zmarły spadkodawca był w związku małżeńskim i pozostawił czwórkę dzieci, wdowa otrzyma 1/4 udziału spadkowego, a każde z dzieci otrzyma po 3/16 całości spadku.

Dziedziczenie testamentowe jest drugim rozwiązaniem, obok dziedziczenia ustawowego przewidzianym w Kodeksie cywilnym. Spadkodawca może samodzielnie zdecydować komu pozostawić swój majątek poprzez sporządzenie testamentu. Testament umożliwia testatorowi samodzielne określenie osób, które będą miały prawa do spadku po śmierci spadkodawcy, a także określenie wielkości udziałów przypadających osobom wymienionym w testamencie (**zasada swobody testowania**).

Najważniejsze informacje:

1. Zgodnie z art. 941 Kodeksu cywilnego rozrządzić majątkiem na wypadek śmierci można **jedynie przez testament**,
2. Art. 942 Kodeksu cywilnego wskazuje, iż testament może zawierać rozrządzenia **tylko jednego spadkodawcy** - nie jest dopuszczalne sporządzanie jednego testamentu np. przez małżonków,
3. Art. 943 Kodeksu cywilnego stanowi, iż spadkodawca może **w każdej chwili odwołać** zarówno cały testament, jak i jego poszczególne postanowienia,
4. Art. 944 Kodeksu cywilnego reguluje zdolność testowania – sporządzić i odwołać testament może tylko osoba mająca **pełną zdolność do czynności prawnych**. Testament sporządzony przez osobę, która nie ukończyła osiemnastego roku życia (jest niepełnoletnia) bądź została całkowicie lub częściowo ubezwłasnowolniona jest bezwzględnie nieważny,
5. Testamentu **nie można sporządzić ani odwołać przez pełnomocnika**, bowiem jest to wyrażenie osobistej woli spadkodawcy, a więc musi to być wyrażenie tylko i wyłącznie jego wolnej woli.

Rodzaje testamentów zwykłych:

- **holograficzny**, inaczej nazywany własnoręcznym, stanowi najprostszą formę sporządzania testamentu. Warunkiem ważności testamentu holograficznego jest jego ręczne spisanie dowolnym narzędziem (nie może to być jednak komputer, maszyna

do pisania, telefon itd.), własnoręczny podpis pod treścią zawierającą dyspozycje majątkowe. Na testamencie holograficznym należy również umieścić w dowolnym miejscu datę. Brak daty nie powoduje automatycznie, że testament staje się nieważny, ale nieważność ta może zostać stwierdzona gdy brak wyżej wskazanej daty, budzić będzie wątpliwości co do zdolności testowania spadkodawcy lub uniemożliwi interpretację treści testamentu,

- **allograficzny**, został uregulowany w art. 951 Kodeksu cywilnego. Zakłada sporządzenie testamentu ustnie, w obecności dwóch świadków. Spadkodawca wówczas oświadcza swoją ostatnią wolę wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy lub kierownika urzędu stanu cywilnego. Takie oświadczenie spisuje się w protokole podając datę jego sporządzenia. Następnie protokół należy odczytać spadkodawcy w obecności świadków. Powinien być podpisany przez spadkodawcę, osobę urzędową, a także przez świadków. Jeżeli nie ma możliwości podpisania protokołu, należy taką informację zamieścić z podaniem przyczyny. Co ważne, osoby głuche lub nieme nie mogą sporządzić testamentu alograficznego,
- **notarialny**, został uregulowany w art. 950 Kodeksu cywilnego, który stanowi, że testament może być sporządzony w formie aktu notarialnego. Jest on najbezpieczniejszą formą sporządzania testamentu, bowiem notariusz czuwa nad tym aby jego treść była zgodna z wolą spadkodawcy. Ponadto oryginał testamentu notarialnego przechowywany jest w kancelarii notarialnej, dlatego istnieje bardzo małe prawdopodobieństwo jego zniszczenia, sfałszowania czy ukrycia. Koszt sporządzenia podstawowego testamentu w formie aktu notarialnego (bez np. zapisów, poleceń) to 50 zł i jest to stawka maksymalna obowiązująca na terenie całego kraju zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2004 r. w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1473 z późn. zm.).

Zgodnie z zasadą *favor testamenti* wyrażoną w art. 948 Kodeksu cywilnego testament należy tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy. Jeżeli testament może być tłumaczony rozmaicie, należy przyjąć taką wykładnię, która pozwala utrzymać rozrządzenia spadkodawcy w mocy i nadać im rozsądną treść. Jest to jeden z najważniejszych przepisów prawa spadkowego.

Rodzaje testamentów szczególnych:

- **ustny**, został uregulowany w art. 952 § 1 Kodeksu cywilnego, który stanowi, iż jeżeli istnieje obawa rychłej śmierci spadkodawcy albo jeżeli skutek szczególnych

okoliczności zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe lub bardzo utrudnione, spadkodawca może oświadczyć ostatnią wolę ustnie przy jednoczesnej obecności co najmniej trzech świadków. Art. 952 § 2 mówi nam, iż treść testamentu ustnego może zostać ustalona, w ten sposób, że jeden ze świadków albo osoba trzecia spíše oświadczenie spadkodawcy przed upływem roku od jego złożenia, z podaniem miejsca i daty oświadczenia oraz miejsca i daty sporządzenia pisma, a pismo to podpiszą spadkodawca i dwaj albo wszyscy świadkowie. Natomiast w wypadku gdy treść testamentu ustnego nie została w powyższy sposób stwierdzona, można ją w ciągu sześciu miesięcy od dnia otwarcia spadku stwierdzić przez zgodne zeznania świadków złożone przed sądem. Jeżeli przesłuchanie jednego ze świadków nie jest możliwe lub napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody, sąd może poprzestać na zgodnych zeznaniach dwóch świadków,

- **podróżny**, jest to testament, który można sporządzić w czasie podróży na polskim statku morskim lub powietrznym. Testament podróżny, zgodnie z art. 953 Kodeksu cywilnego sporządzić można przed dowódcą statku lub jego zastępcą, oświadczając jednemu z nich swą wolę w obecności dwóch świadków. Dalsza procedura zbliżona jest do tej przy testamencie ustnym - po oświadczeniu woli dowódca statku lub jego zastępca spisuje wolę spadkodawcy, podając datę jej spisania, następnie pismo to w obecności świadków odczytuje spadkodawcy. Po odczytaniu pismo musi zostać podpisane przez spadkodawcę, dwóch świadków oraz dowódcę statku bądź jego zastępcę. Jeżeli spadkodawca nie ma możliwości podpisania pisma należy podać w piśmie przyczynę braku podpisu,
- **wojskowy**, ostatni z testamentów szczególnych, może być sporządzony w czasie wojny, przebywania w niewoli bądź też w trakcie mobilizacji. Szczegóły i sposób sporządzania takiego testamentu określa rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 stycznia 1965 r. w sprawie testamentów wojskowych (Dz. U. Nr 7, poz. 38).

Istnieje kilka sposobów, które umożliwiają spadkodawcy **odwołanie testamentu** - są one uregulowane w art. 946 Kodeksu cywilnego, tj.:

1. sporządzenie nowego testamentu,
2. zniszczenie testamentu bądź pozbawienie go cech, od których zależy jego ważność,
3. dokonanie zmian w testamencie, z których wynika wola odwołania jego postanowień.

Jednocześnie zgodnie z art. 947 Kodeksu cywilnego „jeżeli spadkodawca sporządził nowy testament nie zaznaczając w nim, że poprzedni odwołuje, **ulegają odwołaniu tylko te postanowienia poprzedniego testamentu, których nie można pogodzić z treścią nowego testamentu**”.

W polskim prawie cywilnym nie przewidziano możliwości zawierania umów o przyszły spadek (po osobie żyjącej) - np. umów o dziedziczenie czy też w postaci darowizn, które będą skuteczne dopiero po śmierci darczyńcy. Takie umowy będą bezwzględnie nieważne. Wyjątek stanowi umowa zrzeczenia się dziedziczenia, którą opisano na stronie 6. Należy zatem pamiętać, że jedyną możliwością aby rozrzucić swoim majątkiem na wypadek śmierci jest testament!

Po zapoznaniu się z najważniejszymi pojęciami, które stanowią podstawę prawa spadkowego należy zagłębić się w problematykę samego spadku i odpowiedzieć na kilka pytań: **Co tak naprawdę wchodzi w skład spadku? Czy są to tylko zasoby finansowe? Czy na osobie, która dziedziczy spadek ciąży jakieś obowiązki?**

Samo **pojęcie *spadek*** wyjaśniają nam art. 922 §1 oraz §2 Kodeksu cywilnego, które brzmią następująco:

§ 1. Prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi niniejszej.

§ 2. Nie należą do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami.

Spadek nie obejmuje:

- **praw i obowiązków niemających cywilnoprawnego charakteru**, czyli takich, które wynikają ze stosunków administracyjnych, karnych czy finansowych - mogą to być np. orzeczona kara grzywny czy koncesje na prowadzenie działalności gospodarczej,
- **praw i obowiązków niemajątkowych**, czyli takich, które nie są bezpośrednio związane z ekonomicznymi interesami uprawnionego, np. dotyczące dóbr osobistych lub niektórych praw rodzinnych,
- **praw i obowiązków ściśle związanych ze spadkodawcą**, bowiem te wygasają z chwilą śmierci danej osoby, np. służebności osobiste, obowiązek alimentacyjny czy użytkowanie,
- **praw i obowiązków przechodzących na określone osoby**, niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami, np. zapis windykacyjny.

Spadek obejmuje:

- **prawa rzeczowe**, przez pojęcie to rozumie się przede wszystkim własność ruchomości i nieruchomości, użytkowanie wieczyste związane z tym prawem lub też prawa rzeczowe ograniczone, jakimi są spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, hipoteka czy zastaw;

- **prawa z zakresu zobowiązań**, są to np. roszczenia o naprawienie szkody spowodowanej uszkodzeniem ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia czy też prawa wynikające z umów, które zawarł spadkodawca lub też zobowiązania powstałe w wyniku bezpodstawnego wzbogacenia spadkodawcy;
- **prawa i obowiązki** wynikające ze stosunków członkostwa w spółkach prawa handlowego lub ich ekwiwalenty, wynikające z papierów wartościowych czy prawa majątkowe autorskie;
- **prawa majątkowe wynikające ze stosunku pracy**, są to przede wszystkim roszczenia z tytułu niewypłaconego wynagrodzenia za pracę, ekwiwalent za niewykorzystany urlop czy też odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy, którego skutkiem jest śmierć spadkodawcy.

Należy pamiętać, iż masa spadkowa obejmuje wyłącznie prawa i obowiązki o charakterze cywilnoprawnym, co oznacza, że nie zostaną nią objęte prawa i obowiązki z zakresu prawa karnego czy też prawa administracyjnego!

Częstokroć kluczowym czynnikiem decydującym za przyjęciem, bądź odrzuceniem spadku są długi spadkowe, które również wchodzi w skład masy spadkowej. Warto zatem zdać sobie sprawę, że decydując się na przyjęcie spadku po zmarłym należy mieć na uwadze zadłużenia, których źródłem mogą być pożyczki czy kredyty zaciągnięte przez spadkodawcę za jego życia, a także inne zobowiązania wynikające z różnorodnych tytułów prawnych. W skład spadku będą zatem wchodzić długi alimentacyjne, których nie należy jednak mylić z obowiązkiem alimentacyjnym. Zadłużenie alimentacyjne zasądzone wyrokiem Sądu, które stało się wymagalne po śmierci spadkodawcy może być dochodzone przez uprawnionego od spadkobierców zmarłej osoby, natomiast obowiązek alimentacyjny jest świadczeniem osobistym i wygasa wraz ze śmiercią spadkodawcy, nie podlega dziedziczeniu, tak samo jak i dług w Funduszu Alimentacyjnym. Podsumowując, należy mieć na uwadze, że obowiązek alimentacyjny ma charakter osobisty i wygasa w chwili śmierci spadkodawcy, natomiast samo zadłużenie alimentacyjne wchodzi w skład masy spadkowej i długów, które potencjalnie można odziedziczyć.

Zgodnie z art. 28 ust. 3 Ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1205 z późn. zm.) zobowiązania wobec Funduszu Alimentacyjnego wygasają wraz ze śmiercią dłużnika. Wobec powyższego takiego długu nie odziedziczą spadkobiercy i nie mogą być one egzekwowane od jego następców prawnych.

Zagłębiając się w tematykę prawa spadkowego oraz samego spadku, który jako spadkobiercy możemy odziedziczyć w drodze sukcesji, pojawia się zagadnienie dotyczące pewnych

obowiązków, które nie istniały za życia spadkodawcy, a powstały albo w chwili jego śmierci, albo i po jego śmierci. Takie obowiązki również stanowią dług spadkowy i wraz z przyjęciem spadku odpowiedzialność za nie ponoszą spadkobiercy.

Jakie są zatem podstawowe obowiązki spadkobierców?

Zgodnie z art. 922 § 3 Kodeksu cywilnego do długów spadkowych należą także koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku, koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek oraz obowiązek wykonania zapisów zwykłych i poleceń, jak również inne obowiązki przewidziane w przepisach księgi niniejszej.

1. Koszty pogrzebu - należą do nich przede wszystkim wydatki związane z zakupem trumny, miejsca na grób, opłaty za uroczystości pogrzebowe - w tym przypadku spadkobiercy mają obowiązek zwrócić poniesione koszty osobom, które poniosły ich ciężar.
2. Koszty postępowania spadkowego - koszty takie ponoszą sami uczestnicy postępowania (wnioskodawca i inni), są to np. koszty zabezpieczenia spadku, koszty ogłoszenia testamentu, koszty ustanowienia wykonawcy testamentu i jego wynagrodzenie czy też koszty spisu inwentarza.
3. Obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek - obowiązek ten spełniają spadkobiercy, w momencie gdy osoby uprawnione do zachowku zażądają od osoby powołanej zamiast nich do spadku zapłaty kwoty pieniężnej - zachówek jest pewnego rodzaju surogatem spadku (więcej na ten temat na stronie 15).
4. Obowiązek wykonania zapisów i poleceń - tylko w przypadku wyraźnego zawarcia takiego obowiązku w testamencie spisany przez spadkodawcę, bowiem ostatnia wola wyrażona w testamencie może zawierać polecenie testamentowe oraz różnego rodzaju zapisy.
5. Inne obowiązki przewidziane w przepisach Księgi czwartej Kodeksu cywilnego - przykładowo należy wskazać:

art. 923 § 1 Kodeksu cywilnego, który stanowi iż „małżonek i inne osoby bliskie spadkodawcy, które mieszkały z nim do dnia jego śmierci, są uprawnione do korzystania w ciągu trzech miesięcy od otwarcia spadku z mieszkania i urządzenia domowego w zakresie dotychczasowym. Rozrządzenie spadkodawcy wyłączające lub ograniczające to uprawnienie jest nieważne.”;

art. 939 § 1 Kodeksu cywilnego stanowiący, że „małżonek dziedziczący z ustawy w zbiegu z innymi spadkobiercami, wyjąwszy zstępnych spadkodawcy, którzy mieszkali z nim razem

w chwili jego śmierci, może żądać ze spadku ponad swój udział spadkowy przedmiotów urządzenia domowego, z których za życia spadkodawcy korzystał wspólnie z nim lub wyłącznie sam (...)” Należy jednak pamiętać, iż to roszczenie przysługuje tylko i wyłącznie wówczas, gdy wspólne pożycie małżonków nie ustało za życia spadkodawcy.

Stwierdzenie nabycia spadku i poświadczenie dziedziczenia.

Śmierć spadkodawcy wskazuje nam jedynie, że nastąpiło przejście praw i obowiązków majątkowych na spadkobiercę bądź kilku spadkobierców. Może natomiast pozostać w dalszym ciągu nieznane, komu i w jakiej części przypadł dziedziczony spadek, dlatego konieczne jest zastosowanie instytucji prawnych, które umożliwiają potwierdzenie, kto i w jakim zakresie jest spadkobiercą.

1. Stwierdzenie nabycia spadku należy przede wszystkim do kompetencji sądów powszechnych w Polsce. Zgodnie bowiem ze zd. 1 art. 1025 § 1 Kodeksu cywilnego sąd na wniosek osoby mającej w tym interes stwierdza nabycie spadku przez spadkobiercę (mogą to być spadkobiercy, wierzyciele osoby zmarłej, zapisobiercy);
2. Zgodnie ze zd. 2 art. 1025 § 1 Kodeksu cywilnego uprawnionym do sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia jest również notariusz. Jednakże podmioty uprawnione do uzyskania aktu poświadczenia dziedziczenia to wyłącznie spadkobiercy ustawowi oraz testamentowi oraz osoby, na których rzecz spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne. Niezbędnym warunkiem sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia jest zgodne oświadczenie potencjalnych spadkobierców ustawowych bądź testamentowych.

Sądem właściwym do rozpoznania wniosku o stwierdzenie nabycia spadku jest sąd rejonowy ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy w Polsce, a jeżeli miejsca zamieszkania spadkodawcy w Polsce nie da się ustalić, sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. Opłata sądowa od wniosku o stwierdzenie nabycia spadku wynosi 100 zł. Dodatkowo każdy ze spadkobierców, jeżeli stwierdzenie nabycia spadku ma nastąpić w okresie 6 miesięcy od daty śmierci spadkodawcy, obowiązany jest uiścić 100 zł tytułem opłaty sądowej od oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

Zgodnie z § 10a Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2004 r. w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1473 z późn. zm.) za sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia zapłacić należy 50 zł bez względu na wartość spadku, oraz dodatkowo 100 zł za sporządzenie protokołu poprzedzającego wydanie aktu poświadczenia. Notariusz może również pobrać 50 zł za otwarcie i ogłoszenie testamentu.

Zachowek.

Zachowek jest jedną z najważniejszych instytucji prawa spadkowego. U podstaw uregulowania zachowku leży założenie, że spadek w drodze dziedziczenia powinny otrzymać najbliższe osoby zmarłego, bywa jednak, że w testamencie zostaje powołana do dziedziczenia całości majątku osoba obca. Takie rozwiązanie, w odczuciu pozostałych najbliższych osób zmarłego może być krzywdzące, np. w przypadku gdy dorobek zmarłego powstał w wyniku pracy całej rodziny. Wówczas zachowek posłuży jako ochrona interesów najbliższych krewnych zmarłego.

Art. 991 § 1 Kodeksu cywilnego mówi, iż zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachowek).

Na gruncie powyższego przepisu możemy zauważyć, iż podmiotami uprawnionymi do zachowku są:

- zstępnii,
- małżonek,
- rodzice spadkodawcy.

Należy jednak pamiętać, że rodzice spadkodawcy będą uprawnieni do zachowku jedynie w sytuacji, gdy zmarły nie pozostawił zstępnym, a rodzice, wraz z małżonkiem lub w zbiegu z rodzeństwem lub też samodzielnie doszliby do dziedziczenia ustawowego.

Uprawienie do zachowku nie przysługuje w następujących przypadkach:

- wobec osób, które zostały uznane przez sąd za niegodne, odrzuciły spadek przypadający im z mocy ustawy czy też zrzekły się dziedziczenia po zmarłym (są traktowane jakby nie dożyły otwarcia spadku),
- wobec małżonka, który został wyłączony od dziedziczenia (małżonek rozwiedziony oraz małżonek, wobec którego orzeczono separację ze spadkodawcą nie dziedziczy - art. 940 Kodeksu cywilnego),
- wobec osób, które zostały wydziedziczone w drodze testamentu przez spadkodawcę.

W przypadku, gdy niegodność lub wydziedziczenie dotyczy zstępnego spadkodawcy do dziedziczenia nadal dochodzą zamiast tego zstępnego jego zstępnii.

**skorzystaj
bezpłatnie**

z pomocy prawnej,
porad obywatelskich
lub z mediacji

umów się na poradę

telefonicznie:

74 832 36 64

przez stronę internetową:

np.ms.gov.pl

Wszystkie niezbędne i aktualne informacje (lokalizacje i harmonogramy pracy punktów pomocy) znajdziesz na stronie www.pow.dzierzonow.pl w zakładce „Nieodpłatna pomoc prawna” lub uzyskasz pod numerem telefonu wskazanym do umawiania porad.